

Ga. 60.

9

DE
HISTORIAE VNIVERSALIS
IDEA ET METHODO

AVSPICE DEO
RECTORE VNIVERSITATIS EBERHARDINÆ CAROLINÆ
MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO AC POTENTISSIMO DVCE AC DOMINO

D O M I N O

C A R O L O

DVCE WVRTEMBERGIÆ ET TECCIÆ REGNANTE
Rel. Rel.

AMPLISSIMI SENATVS CONSENSV
PRO LOCO IN PHILOSOPHICA FACVLTATE
RITE OCCVPANDO

DIE *3*VL. MDCCLXXVII
DISPV TABIT

CHRISTIAN FRIEDER. ROESLER,
PHILOS. MAG. PROFESSOR HISTOR. PVBL. ORD.
RESPONDENTE

IACOB. CHRISTOPH. LUDOV. VISCHER,
Vayhingensj,

MAGISTERII PHILOSOPHICI CANDIDATO ET SERENISSIMI
STIPENDIARIO.

TUBINGÆ
LITTERIS SCHRAMMIANIS.

HISTORIAE UNIVERSALIS
IDEA ET METHODUS

AVSPICE DEO
RECTORE UNIVERSITATIS BERNARDINE CAROLINE
MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO AC POTENTISSIMO DUCE AC DOMINO

DOMINO
CAROLO
DUCI WURTEMBERGICAE REGNANTE
AMPLISSIMO
VS CONSENSU

PRO LOCO IN PHILOSOPHICA FACULTATE
RIT. OCCVAVANDO
DIE 3ta MDCCLXXXII
DISPVATIT
CHRISTIAN FRIEDER. ROESLER,
Philos. Mag. Professor Histor. Publ. Ord.
RESPONDENTE

JACOB CHRISTOPH LUDOV. VISCHER,
Magister Philosophiae Candidatus et Serenissim.
Ständeherr

TUBINGAE
LITTERIS COMMUNIANIS

§. I.

Cum gravis & multiplex, praesertim hoc nostro tempore, querimonia inter doctos viros orta est de consuetis artium scientiarumque Compendiis, qua ad tradendas illas adhiberi solent, ut fere ipsum nomen in ludibrium abierit atque in contumeliam; tum inprimis auctores quosdam praestantiores ejusmodi libellos, qui ad historiam universalem pertinent, multo aliter dispositos informatosque velle passim invenimus. Ea res non poterat non in memoriam nobis redire, ex quo eam scientiarum partem publice docendi negotium nobis a SERENISSIMI PRINCIPIS gratia, Senatusque Academici favore datum est, movebatque nos, ut consilia atque instituta ad emendandum

hoc genus literarum relegeremus, Idiligerter ad ufum adhibi-
turi, fi qua nobis rectiora viderentur atque rei & tempo-
ribus confentanea. Quibus deliberationibus orta eft hæc
commentatiuncula, qua noftrum potius de univerfa re iudicium
ferre volumus, quam aliorum præcepta feverius atque infø-
lentius dijudicare.

Not. Nofta quidem ætate inprimis GATTERERO, Viro clar. uti hi-
ftoria omnis ita univerfalis illa, de qua difputamus, non parum debet.
Is enim fuper modo docendæ fcribendæque hiftoriæ paulo fubtilius
philofophari cœpit, compendiumque hiftoriæ univerfalis confcripfit,
quod multos tam admiratores tum imitatores invenit. Qui libellus,
quamvis multa accuratius, atque ad docendum difcendumque aptius
dicta contineat, locum tamen reliquit SCHLÖZERO, viro doctif-
fimo, qui ante aliquot annos nuperque iterum novam aliquam hi-
ftoriæ univerfalis ideam viris doctis propofuit, a quorum uno cum ita
exceptus fuerit, ut publice litigandi caufam habere fibi videretur,
vindicias inde accepimus, ideam illam noviter propofitam amplius
iuftrantes. v. GATTERERS *Handbuch der Univerfalhiftoire*, Gæt-
tingen 1761. (Einleit. S. 14.) SCHLÖZERS *Vorftellung der Univer-
falhiftoire zweite veränd. Aufl.* Gættingen 1775. *Vorftellung feiner
Univerfalhiftoire zweeter Theil*, 1773. Alia confilia utiliter compo-
nendæ hiftoriæ univerfalis dedere e. c. Rev. MÜLLER *System
Anleitung zur Kenntniß auserlefener Bücher* S. 49. p. 63. fq. Cl. SUL-
ZER *kurzer Begriff aller Wiffenfchaften* S. 42. 43.

§. 2.

Et profecto ingratum fuerit atque etiam ineptum eos,
qui meliora fuadere audent cupiuntque, audire nolle, pro-
pterea quod a longæva confuetudine abhorreant, maxime in
his

his rebus, quæ, si recta sunt, magnam utilitatem adferunt, si prava, multa incommoda veteresque alunt errores. Ex eo autem genere compendia doctrinarum esse, nemo facile negabit. Sunt enim ut prima scientiarum elementa, quæ ad disciplinas ingenium formant, ita multorum una in quaque arte sapientia. Unde fit, ut quæ in his adornandis peccata committuntur, latissime pateant, totaque fere vita luenda sint. Igitur eorum quidem audaciam, dicam an impudentiam nunquam satis reprehendere potuimus, qui, ut sæpe nunc fit, a scribendis compendiis fere initium artis vel docendæ vel adeo discendæ faciunt: tamen neque ferendam esse arbitramur eorum pertinaciam, qui novam quamque methodum calumniantur, cui non ipsi fuerint a pueris adfueti. Quod in historia universalis disciplina omnium iniquissimum videri debet, quæ nullo non tempore varia ratione ab auctoribus tractata fuit.

Nor. Foret hic locus, criticam quandam recensionem librorum in hoc genere optimorum, qui adhuc comparuere, faciendi, compendiorum imprimis, methodique, qua usi sunt auctores. Sed passim quædam obvenient in ipsa seripione. Reliqua melius patebunt iis, qui virorum doctorum operas recentiores GATTERERI, SCHLÖZERI, HAVSĒNII, REMERI, SCHRÖCKHII, LORENZII, BAVMANNII, ZEPlichalii, cet. inter se diligentius comparabunt. De antiquioribus universalis historiae libris, qui, quoniam plerique multis literis aut Voluminibus magnis continentur, atque etiam propter alias causas lectionibus aut initiis capiendis haud satis apti sunt, vide *Bibliotheca historica selecta* STRUVIANÆ (emendatore BVDERO) Tomum I. cap. 7. pag. 104--158. Facile intelligent lectores, multum a se illos omnes

diffidere historiae universalis auctores, tum quod de objecto illius
 haud satis convenient, tum quod ipsa rerum enarratio atque dispo-
 sitio mirifice apud ipsos variet, qua de re vide SCHLÖZERS *Vorstel-*
lung 2ter Theil §. 13. pag. 252.

§. 3.

Quorum utrumque dum in vicio ponimus, alterum, quo-
 niam sine multo & longo usu, qui doceat nos utilia & neces-
 saria distinguere, eaque circumscripte perspicue & ordinate
 tradere, ejusmodi institutiones scribi non posse credimus, al-
 terum quod a superstitione, incrementa scientiarum vehe-
 menter impediende, parum abfit; sane eos, qui ad quandam
 artem docendam accedunt, non ita excludimus, ut aut de
 libris jam editis aut de methodo, qua in hac illave Scientia
 utendum sit, Scientiam iis dicere non liceat. Enimvero
 hoc iis inprimis concedendum esse opinamur, ut tum ipsi
 ejus rei rationem apud se ineant, tum ceteris, quales se præ-
 stituri sint, commonstrent. Neque illa satis æqua videtur
 esse postulatio, quam vulgo afferre solent, ut quisque quod
 in ceteris desiderat, ipso facto exhibeat, quod licet efficere
 nequeat, vituperationem non omnino reddit inutilem. At
 ista cautione opus habebit, ut ne absoluta decreta scribat,
 sed melioribus Consiliis errores veteres moderate expellat.

Not. Hæc, quo sine dicta sint, qui satis intelligere cupit, legat quæ exstant
 in libello jam allegato, h. e. SCHLÖZERS *Vorstellung seiner universal*
Historie 2. Th. §. 15. p. 258.

§. 4. Disputamus itaque de solida & Compendiaria imprimis tractatione historiae universalis. Et sane, cum hanc qualemcunque disciplinam hoc nomine compellem, mihiq; in animum revocem libellos eos, qui docere istam voluerunt, vehementer equidem dubito, utrum auctores eorum aliam omnino rem isto nomine insigniverint, an quod magis verisimile est, tituli, quem institutionibus suis praestigebant, sub ipsa scriptione & rerum collectione obliti fuerint. Nam observamus fere, praecellosos viros bene de universa re philosophari, qui cum paulo post res gestas narrare incipiunt, earum ad universalem historiam habitum aut vim parum animadvertisse videntur.

§. 5. Quicquid autem ejus rei fit, hoc certe videre mihi videor, libros eos, qui historiam universalem tradere pollicentur, hoc potius agere, ut Homerum, quod in proverbio ajunt, in nuce dent i. e. ut res gestas omnes breviter vel positis solum nominibus obscure ostendant potius, quam declarent, atque ita universam, totam historiam, quantum capere possunt angustiae libelli, constringant, quae memoriam acerrime exerceat, conditionem mundi aliam ex alia parum explanet, neque intellectum humanum prudenter instruat. Quantum detrimenti bona res inde passa sit, dici vix potest. Scimus enim, multos celerrime fastidio quodam & satietate ab historiae studio abalienatos esse, cujus prima elementa adeo

adeo tum molesta, tum inutilia inveniebant, multos etiam ad specialem provinciarum historiam ejusque cognitionem inverso rerum ordine transiliisse, quam non poterant, adhibita etiam omni opera, nisi male discere, quod cum factis universi i. e. cum fundamentali historia conjungere eam nescirent. Hunc enim usum præter ceteros tanquam sibi proprium præstat historia universalis & præstare debet, si bene excolatur, ut basis sit historiæ omnis, qua pars quæque cum toto, justo ordine, cohæreat.

§. 6.

Præceperunt igitur omnes atque etiam nunc præcipiunt, ad studia historica si quis velit animum adplicare, ut primo loco discat historiam universalem, indeque capiantur primordia. In ea re nihil est, quod vituperemus, sed enitendum, ut aut hos suasores, aut certe rem qua fieri & possit & debeat, bene intelligamus. Quid igitur, quid tandem rei putemus esse historiam universalem? Sitne recensio brevis (de Compendiis maxime loquimur) & vero gestorum notatu dignorum a mundo condito ad nostra usque tempora? Jam de brevitate nihil monebo, cum multa in his libris adeo breviter dicta sint, ut vel nuda nomina subinde historiarum loco adscripta videamus, unde quid sapere velit discipulus, equidem non intelligo. Sed notatu digna sint omnia! Audio. Nempe ex eo genere sit Caligulæ equus? an Neronis lasciviæ? an forte Cornicula Domitiani mortis prænuntiatrix? quæ si verissime cecinisset, certe in historia universali non debe-

debebat audiri. At vero, quod notatu dignum dici possit, nisi accuratius circumscribatur, pro variis hominum studiis varium est. Illusoria Apellis ars delectabit pictorem artium-que liberalium amatorem, mille aliis in illa re nihil est admodum notatu dignum. Igitur quidquid ex omni historia decerpseris, erunt fortasse homines, qui sibi illud notaverint, multo major pars contemnet ejusmodi mirabiles fabellas. Quo pacto monstrum prodibit historiae universalis, quod cum singulis placere velit, univcrsis displicebit.

Quae de historia universali fundamenti loco studio historico subji-
cenda monuimus, cum iis possunt comparari, quae habet BAVMGARTE-
NIVS in praefatione ad Tomum I. mum universalis historiae anglicae
p. 34. seq. & cel. GATTERERVS in *Compendio historiae universalis*
§. 13. p. 57. qui; *fundamenti loco*, ait, *necessariam esse bene conscri-
ptam historiam universalem, ut origo & successio regnorum & statuum
mundi Commode intelligatur.* Nos ut prius illud vehementer pro-
bamus, ita nollemus, quod addidit consilium, tanquam caput rei
commendare. Etenim fuerunt & sunt multae in mundo respublicae,
quarum tum origines tum reliqua fata egregie ignorat historia uni-
versalis. Praelare autem, quanquam breviter, de utilitate ex hi-
storia universali capienda disseruit Clar. SCHROEKHIVS in *Compendio
universalis mundi historiae* §. XI. p. 26. sq. & clar. SVLZER l. c. §. 42.
ex antiquioribus laudem tulit Io. Henr. BÖCLERVS. qui de eadem
re commentatus est, *dissert. acad. T. I. p. 1156.*

Ceterum ad ea, quae de Apelle monuimus, hoc addamus, nos
quidem in universali historia commemorationem ejusmodi exemplo-
rum non repudiare, si quidem eo fine atque ita adponantur, ut
inde vis, progressus, expositio artium rectius queat cognosci. Igi-
tur seligenda erunt & proferenda, quemadmodum dicta saepe aut
facta

facta magnorum hominum, quamvis minuta, referri solent, unde illorum animus ratioque agendi magis vividiusque, quam e verbosa descriptione, pateat. Tum vero non tantum mirifice delectant, sed & solide erudiant.

§. 7.

Sed in hoc ipso erratum est a plerisque, quod in historiam universalem recipiendum esse putarent, cum *quodcunque* vel excellens vel singulare aut mirabile ullo modo videri queat, tum populorum *omnium* origines inprimis, & fata: (Nam eos ita apud se statuisse, docent libelli ab ipsis in hoc genere scripti) Cum nonnisi id eo pertineat, quod in historia *universali*, *quatenus particulari cuique opposita est*, eminent, atque eminere apud scriptorem debet. Quod quale sit, de eo nostram accipe, benevole lector, sententiam:

Not. De originibus itaque gentium præcipue solliciti esse solent novi historiarum universalis auctores; in his ccl. GATTERER, l. c. ad §. 5. & cl. SCHLÖZER in præfatione ad alteram Compendii editionem, quorum uterque in enumerandis & optimo ordine disponendis terrarum populis laudabilem operam posuit. Ea vero quam moderate ad historiam universalem ejusque compendia adhibenda fit, deinceps videbimus.

§. 8.

Historia certe, quæ universalis dicitur, non est omnium omnis generis factorum aut populorum hominumve quamvis adstricta enarratio. Ejusmodi historiarum vel brevissimam summam

mam unus liber, unum volumen certe vix caperet. Neque etiam illud audaciam in ea re tuam excusaret, quod notabilia solum recensere velis. Ea enim quum, ut diximus, varii generis sint, primum hoc foret significandum, quo sensu aut fine illustriora sint, quæ tu quidem afferenda promittis. Sed ut totam rem planius edisseram, subesse mihi videtur error grammaticus eorum, qui historiam *universalem* sumserunt pro *omni, universa*, quod sane est contra usum linguæ interpretari. Ea enim vox, quam apud veteres probatosque auctores nisi in *libris* ad *HERENNIVM* atque apud *PLINIVM* non invenimus, omnium rectissime ex analogia atque exemplis diiudicanda erit. Notat autem id, quod commune est sive pluribus sive omnino omnibus, latiusque in suo genere patet. Igitur historia universalis ea est, quæ nonnisi ejusmodi facta & gesta recenset, quæ ad *communia* mundi & populorum fata communesque rerum vicissitudines referenda, aut causæ earum fuerint. In his, ut insignia quædam ponam, sunt christiana Religio, migratio populorum, emendatio fidei, uno verbo negotia omnia, quibus major pars universi nobis cogniti implicata erat, aut mutationem aliquam passa est. Hanc quidem ideam, si nihil aliud, certe analogia linguæ confirmat. Cum de *universali* bello, ut hoc utar, sermo sit, sine dubio non intelliges, nisi commune h. e. ad quod populi complures & potentiores concurrunt. Medicina vero universalis ea fuerit, non quæ *Simplicia & Composita*, quæ officina servat, omnia in se una conjungit, sed quæ

ad morbos omnes sanandos valet. Similiter historia universalis est Complexus earum rerum, hominum, gestorum, quæ non unum populum sed plures atque adeo universum attingunt afficiuntque. Vnde, quid ejus quædam summa aut breviarium comprehendere debeat, in universum facile est judicare. Ejusmodi res maxime colligit atque declarat, quæ cum ipso facto ceteris sunt certiores, tum latius ad populos patuerunt.

Not. Itaque non probamus eum docendi modum, quem BERGERVS multique alii, imo fere omnes tenuere, cum *historiam universalem* eam dicerent, quæ complectatur origines & fata rerumpublicarum omnium. „*Die Staats oder Reichshistorie*, ait ille in præfatione ad „*tabulas Synchronisticas, bemerket, wie die Reiche und Staaten auf-* „*kommen; und was darinnen für Veränderungen vorgefallen; und, wo* „*dergleichen Vorstellung von allen insgemein geschiehet, heisset eine all-* „*gemeine, und hingegen, wo nur ein gewisses Land oder Zeit bemerket* „*wird, eine absonderliche Historie.* „ At vero universalis ne unius quidem populi integram historiam, multo minus omnium aut exponit aut exponere debet, sed terras omnes, regna & imperia per vagatur, undique ea felicens, quæ humanum genus quaque ætate maxime formaverunt & gubernaverunt.

Interpretationem autem nostram vocis *Universalis universale* illustrabimus iis, quæ apud GESNERVM in *Thef. Lat. Ling. IV. 1089.* legimus: „*Universalis, ἡ καθολικὴ: Onom. quod ad omnes pertinet.* „*Auct. ad BERENN. 2, 37. c. 24.* Nam hujusmodi in rationibus „*non universali atque absoluta sed extenuata ratione expositio con-* „*firmitur. GRVTER. leg. universa. PLIN. Epist. 10, 71. 2.* Nihil in „*veniebam aut proprium aut universale, quod ad Bithynos ferretur.* vid. QVINT. 2, 13. „ Vide sis interpretationem tum græcam

tum

tam latinam. Fides catholica (universalis) sane non est professio omnium societatum Christianarum, quæ valde inter se discrepant, sed fides, qua communis est omnibus, sive ex interpretatione latina, quæ ad universos Christianos pertinet, qua omnes inter se communicant.

§. 9.

Deinde etiam ipse ordo, quo ista historiæ pars discenda est, atque tacita quædam Lex, quæ literarum Cultoribus, imo omnibus bene & liberaliter educatis hominibus istam scientiam commendat, eandem exposcere videtur aut supponere notionem. Ab ea studium historicum incipit profundamento ab omnibus subjicienda, qui historias quascunque discere, aut his literis suam diligentiam exercere velint. Desideratur in iis, qui vel ad aliam, minus conjunctam cum Studio historico, eruditionis partem animum adplicant. Nimirum hos non pudeat, res eas ignorasse, quæ in hoc illove regno contingere, at profecto parum decet, nescire ea, quæ universi faciem subinde mutarunt. Reliquos autem apertum est, tali summorum Caputum recensione, ordinem quandam, a rebus magis, quam a temporibus pendentem, discere, atque ansas quasdam accipere, quibus postea reliquas historiæ partes & ordinatius intelligere & certius tenere queant.

Not. Unde videtur historia aliquibus dicta *universalis* a communi potius usu & necessitate, quod ea vix carere homines ingenui queant, quam ab objecto i. e. a communibus populorum aut mundi factis. Nec nos quidem ita sentientibus vehementer repugnaremus,

nisi opponeretur particulari, speciali unicuique historiae, quæ denominatio procul dubio sumpta est a materia. Priori autem sensu nunquam *fundamentalis* nuncupata fuit historia universalis, quo titulo a KRETSCHMARO nuper accepimus ejusmodi libellum, „kurzer „Abriß der Bürgerlichen *fundamental Historie*.

§. 10.

Imo quasi a fictione quadam ad Comprobendam Lectoribus ideam nostram progrediemur. Optanda certe fuerit talis quædam historia, quæ ejusmodi homines maxime monstraret, eos tantum casus, eas unice mutationes exhiberet, quibus populi terrarum *plurimi præcipuique*, ex quoque tempore nobis cogniti, amplificati, emendati, turbati, dissipati fuere, quæ describeret nobis faciem, quam non tam mundi hæc aut illa pars, quam orbis terrarum regimine, moribus, scientiis, religione subinde obtinuit. Generalia ista mundi populorumque fata quo tandem nomine compellaveris? Dices sine dubio historiam *universalem*, communem, quæ hoc ipso ceteris partibus & præstantior & magis necessaria est, quo magis interest totum nosse quam partem. Simul autem intelligis, hanc eandem historiam, si non apud auctores nostros hac lege composita adhuc fuerit eam, tamen ferre ideam, atque hoc pacto conformandam fuisse, si digna velit esse nomine suo.

Not. Ea fictione tanto magis opus habemus, quo securius subscribimus Cl. SCHLÖZERO, qui negavit esse inter recentiores historiae universalis auctores, qui istam ideam aut in mente conceperit aut opere diligenter persecutus sit, *vid. Ideal der Weltgeschichte* §. 11.

pag.

pag. 237. Sed malo integrum locum adicere, qui, quid ab historia
 universali expectemus, perspicue admodum declarat: I. „wählet sie
 „aus dem ganzen Haufen des Aggregats (d. i. aller special Geschich-
 „ten) nur diejenige Völcker aus, die in der grossen Gesellschaft so
 „zu sagen den Ton gegeben, und verschmähet die übrigen. Sie wäh-
 „let sie nicht nach dem Rufe ihrer Thaten, nicht nach dem Reich-
 „thum ihrer Geschichte, nicht nach ihrem Verhältnisse zu unserer Re-
 „ligion, zu unserer Regierungsform, zu unserer zeitigen Literatur;
 „sondern bloß allein zu ihrem Einfluß in das Ganze oder in grosse
 „Theile der Welt. Folglich erobernde Völcker, die den Erdkreis ver-
 „wüsten haben — wichtige Völcker, die ihn ohne große Eroberun-
 „gen verschönert haben; endlich Hauptvölcker, die beedes zugleich ge-
 „than haben. Zwar jeder neuentstehende oder aus der Geschichte weg-
 „sterbende Staat ist eine merkwürdige Erscheinung für das ganze, und
 „folglich einer Verzeichniß werth, aber wenn sie ganzlich leer von
 „grossen Weltbegebenheiten sind, so stehen ihre Nahmen ... in der
 „Weltgeschichte, bloß wie die Nahmen gekrönter Taugenichte in der
 „special Geschichte, bloß wie chronologische Bestimmungen da. II. So
 „sorgfältig sie in der Wahl der Völcker ist, die sie vorzüglich ihrer
 „Beschreibung würdiger, eben so zärtlich und absichtlich verfährt sie
 „auch in dem Detail dieser Beschreibungen. Aus dem Wüste von
 „Nachrichten — sondert sie nur diejenige ab, die es charakteristisch
 „kennen lernen, nur wirklich große Handlungen, nebst den Triebfe-
 „dern derselben, die theils in der Beschaffenheit seines Landes und
 „der Menge seiner Bürger, theils in seiner Staatsverfassung, in seiner
 „Gesetzgebung, in seiner Sitten Religion und Wissenschaften,
 „in seiner Industrie im Landbau, Handel und Manufacturen liegen:
 „alles übrige ist Schlacke für sie — III. Nun ziehet sie diese Haupt-
 „theile ... enger zusammen, bringt sie unter einen Gesichtspunct u. s. f.
 „§. II. Mir ist von neueren Schriftstellern Niemand bekannt, der
 „diesen allgemeinen Blick, der das ganze umfaßt, zum character der
 „Weltgeschichte gemacht — hatte.

moſtſid da ſimp ſup §. II.

Quod cum omnibus quam certiffime perſuadere cupimus, opportune in mentem venit totius cauſæ quoddam exemplum, quod facit ad illuſtrandam hanc diſputationem, a re non obſcura petendum. Historiam *Imperii Romano Germanici* vario modo condidere multi doctiffimique ſcriptores. Quorum libros ſi attento animo intueamur, facile cognoscemus, eos omnes nullo modo comprehendere voluiſſe *partium*, quæ ad Imperium referuntur, *ſive omnium ſive potiſſimarum* ut Auſtriæ, Baviariæ, Saxoniam cet. quantumvis breves (*ſpeciales*) historias; & ſi qui forte ejuſmodi quid conſecerint, hoc certe non *historiam Imperii* ſed *Statuum Imperii* nuncupare auſi ſunt. Historiæ autem Imperii auctores ea ejuſ fata maxime expoſuerunt, quæ univerſum illud potius, quam ejuſ hanc aut illam partem attigerunt, ejuſque formam in uno aut altero genere mutavere. Ratione plane ſimili historia univerſalis aut univerſi non eſt collectio, quæ fit ex originibus & fatiſ populorum omnium, quemadmodum historia Imperii non immoratur originibus aut particulari historiæ. e. g. Cujusque urbiſ Imperialiſ aut etiam provinciæ, quæ partem conſtituit Imperii noſtri Romano Germanici, ſed iis maxime, quæ habuere communia.

§. 12.

Igitur me aliquantum ab iis diſſentire profiteor, quibus historia univerſaliſ adgregatum videtur eſſe ſive corpus quoddam aut collectio ſpecialium omnium historiaram: quod
ita

ita quidem esse videtur, si auctores, non quid promiserint, sed quid præstitierint, judicemus. Si enim ita optime suam provinciam administrasse opinantur, ut, quæ quoque tempore singularia atque inusitata evenerunt, diligentissime adnotaverint: imo vero synchronisticas tabulas adjungunt, construuntque sic, ne nomina certe defint loco historiarum. Neque nos ii sumus, qui sive tanquam inutiles eas aut supervacaneas rejiciamus, sive conspectum historiarum specialium non valde commendemus. Ceterum hæc idea est historiæ promiscuæ universæ, non universalis, quæ generalia tantum sive communia terrarum orbis fata requirit, neque vero speciales illas regnorum historias quamvis artificiose compositas.

Not. SCHLÖZER, *Ideal der Weltgeschichte* p. 230. „Man kann sich die Weltgeschichte von einem doppelten Gesichtspunct vorstellen: entweder als ein Adgregat aller Special-Historien, deren Sammlung, falls sie nur vollständig ist, deren bloße Nebeneinanderstellung auch schon in seiner Art ein Ganzes ausmacht; oder als ein System, in welchem Welt und Menschheit die Einheit ist, und aus allen Theilen des Adgregats einige in Beziehung auf diesen Gegenstand vorzüglich ausgewählt und zweckmässig geordnet werden. §. 10. Ein Adgregat der Weltgeschichte entsteht, wenn das ganze Menschengeschlechte in Theile zerlegt, alle diese Theile vollständig enumerirt, und die von einem jeden Theil vorhandene Nachrichten richtig angegeben werden.“ inde Lectoribus patebit, nos nonnisi in eo clarissimo viro aliquantum repugnare, quod cum ceteris fere illud Adgregatum universalis historiæ titulo decorer, qua in re nos contra disputare ausi sumus. Plane autem ad mentem nostram sunt, quæ idem p. 298. §. 42, pronuntiavit: „Solchergestalt bleibt die allgemeine Welt-

„geschichte der Anlage und dem Aeuffern nach eine allgemeine Staat-
 „geschichte.“ Et talis etiam universalis historia in tabulis synchro-
 nisticis reperitur, inter quas SCHRADERI, BERGERI, GATTERERI,
 HENRICI a TRANZSCHEN his nostris diebus aut primum aut rursus
 prodierunt celebriorisque factæ sunt. Illæ quidem mirifice adjuvant
 studium historiæ universalis; at hanc ipsam revera non docent.

S. 13.

Neque autem difficultas rei nos a justa ejus idea de-
 bet abstergere, quod esset pusilli animi. *Quod nemo unus
 adhuc historiam eo sensu universalem aggressus sit*, id quidem,
 ut fit, facile erroribus locum dare poterit, sed & excusa-
 tionem apud æquos rerum iudices admittet. Requirit enim
 ea res diligentem atque exercitatum speculatorem, qui non
 in angulo mundi hæreat, sed ubique terrarum habeat ocu-
 los, unoque quasi obtutu universum contempletur, cujus e
 parva sæpius re prodiit novum *σχημα*. *Neque etiam nos,*
dum talem ἐξήγησιν exoptamus, propterea veterum diligen-
tiam invidiose contemnimus, qui dum historiam universalem
 nobis delineare præ se tulerunt, historiæ universæ potius
 compagem & summam nobis exhibuerunt, quæ suo modo
 & utilis & rironibus necessaria poterat esse, alteram non
 reddebat superfluum. Nam ut libellis illis insit adregatum
 historiarum specialium, in quo tamen magna sæpe est &
 temporum & rerum confusio, tamen ibi non video univer-
 salem, communem, generalem illam mundi historiam, de
 qua diximus, aut eam quidem cum infinitis rebus minutis
 fabellisque commistam, quæ eo nullo modo referri possunt.

Not.

Not. Nos heic & in seqq. quasdam criminationes depellere velle, quæ vel vere oblatae sunt, vel offerri possent, haud difficilis est divinationo. Legat, lector, si placet, Cl. SCHLÖZERVUM, *Vorstellung der Universalhistorie zweer. Tb. p. 258. 199.*

§. 14.

Deinde illud etiam quodammodo verum est, *ex ratione historiam universalem habituram esse multum arbitrarii, & quod a conditione, philosophia, natione pendeat auctorum*, quibus fere rebus nobiliora facta metiri soleamus, ut vel ob hanc causam de rebus iis, quæ ad hanc communem historiam referendæ fuerint, inter eos nunquam convenire queat. Id in quibusdam causis locum invenire posse, non negamus. Eo autem magis opera danda est, ut quod de historico quovis admonetur, de eo maxime valeat, qui historiam universalem conscribere vult, ut sine patria sit, sine certa arte aut professione.

§. 15.

Forfan porro contra quisquam dixerit: *Si $\tau\omicron$ novov in fatis populorum efficiat, ut ad historiam universalem referenda sint, perpauca fieri aut esse historiae universalis objecta: praesertim de prisca aetate, quæ nobis haud multa reliquerit monumenta ejus generis fide digna, unde generaliores casus formasque varias universi potius, quam hujus illiusve populi, intelligere possimus: Forfan plura secula vix unum atque alterum casum continere, qui humanum genus universum affecerit. Igitur cogitemus, nihil in eo esse detri-*

C 2

menti,

menti, si quidem nostra hæc historia aliquantum brevior atque angustior evadat, quod sine dubio fit cum ista nota aliena, quamvis ob alias causas scitu digna, segregemus: Ceterum in adversa etiam parte modum tenendum esse, tenerique posse, quem res ipsa suppeditat. Facile enim observamus, unamquamque hominum ætatem in quadam mundi parte suum quoddam theatrum habuisse, in quo eminuerit hic, ille populus, reliquis aut subservientibus aut otiose spectantibus. Jam hæ scenæ, hi actus, scenarumque & actuum mutationes primaria historię universalis capita sunt, tum quod reliqui fere homines aut suum eo contulerint aut inde passi sint; tum quod historia certe omnia omnia reliqua eo referat, cum iis conjungat & comparet.

§. 16.

Vnde nequeo vituperare eos, qui historiam universalem ita proposuere, ut ejus populi fata, conditionem, Reges, bella quasi in fronte ponerent, qui præ ceteris vi & armis & ingenio & amplitudine valuit certo tempore. Quod tamen studiosi historiarum non intelligere debent sic, ut una ejus populi historia conficiat historiam universalem, sed ut assumatur loco fidei, quo facilius, ordinatius ad discendum retinendumque aptius ea capita edisserantur, quam ad universi terrarum orbis fata pertinere videntur. Nec profecto tirones soli heic loci admonitione quadam opus habent, sed adeo inter auctores Compendiorum multi; qui cum hanc observationem negligerent,

libros

libros suos multis nominibus & narratiunculis implevere de ejusmodi populis, quæ vix tum locum invenire poterant, cum ampliorem eorum historiam (specialem) conscribere in animo habuissent; multo minus cum universi fata in Compendium & summulam coarctarent. Quantam vero utilitatem habebunt v. c. Assyriorum Regum series, aut Aegyptiorum veterum? si vel certissimæ fuerint? Scio igitur mutationes universi, cum barbara nomina hoc, illo ordine legam? Laudemus diligentiam eorum, qui incognita ista vocabula aut rectius scribere, aut accuratius ordinare docuerint. Assyriacam, Aegyptiacam &c. historiam, si placet, accuratorem reddent. At in universali historia ista opera nullo modo desideratur, nisi de gestis aut factis eorum Regum constet, quibus potior terræ pars aut levata fuerit aut concussa, aut quacunque ratione mutata. Non equidem mihi eam hujus scientiæ institutionem maxime probo, quæ paucis verbis plura reliquis complectitur, sed quæ ea maxime selegit, quæ a magna humani generis parte tractata sive ad salutem sive ad perniciem populorum valuerunt.

Not. Audiat *Clariff. SCHRÖCKH* in *præf. ad Compendium historiae universalis*: „Hat man gleich besonders in Deutschland nach dem wahren Begriff einer allgemeinen Weltgeschichte die Lehrbücher derselben bis auf die neueste Zeiten eben nicht verfaßt; so waren doch gewiß alle scharfsinnige Männer darinnen längst einig, daß in der gedachten (allgemeinen Welt-) Geschichte, wenn sie insonderheit der Jugend vorgetragen werden solle, nicht bloß eine Sammlung vieler Erzählungen von allen Zeiten und Völkern, sondern eine Auswahl

„der größern Begebenheiten, welche zu der Veränderung der Welt
 „im ganzen genommen das meiste beigetragen haben, Platz finden müssen“
 Similiter idem, vorläufig. Begriff der allgemeinen Weltgeschichte
 §. IX. p. 25. „Es gehören also in dieselbe hauptsächlich nur die
 „große Weltbegebenheiten, solche, welche das menschliche Geschlecht im
 „ganzen genommen betreffen, die es erklären, warum Zeiten, Völker
 „und Länder einander so unäbnlich sind, und die Jahrhunderte mit
 „einander verbinden“

§ 17.

Neque illud præterire volumus, incidisse sæpe tempora, cum eadem ætate, sed in diversis mundi partibus aut in diverso genere, magnæ notatque inprimis dignæ mutationes evenirent. Earum hæ, quæ proxime ad populum non pertinent, cujus imperium cum historiæ universalis serie conjunximus, tamen non omitti debent aut negligentius commemorari, quod in usitatis libellis haud raro fieri videmus. Deinde quemadmodum conditio hominum populorumque variis modis variare potest, ingenio, artibus, scientiis, moribus, regiminis forma, religione, conjunctionibus, commerciis & quæ sunt hujusmodi, ita historiam universalem, quæ veri nominis atque cum amplitudine sit, sciamus nihil harum rerum repudiare, si quid ad mutandam universi formam voluerint. Denominatur autem universum, quod facile intelligent Lectores, a magna aut potiori parte mundi, nobis e quaque ætate monumentis certis cogniti. Igitur ad ista omnia, quæ diximus, attendere debet diligens historiæ universalis auctor, & quantum aut
 vetu-

vetustatis memoria reliquit, aut ipse reperit, breviter exhibere. Nec nos quidem negamus, earum rerum unamquamque materiam esse posse historiae universalis ita, ut sit historia universalis artium, commercii, religionis, cet; imo valde optabile fit, ut a doctis peritisque viris ea negotia suscipiantur magisque provehantur, ut quaque sua parte historia universalis perficiatur: Inde enim postea transsumi in illam summa capita utiliter possent. Nam illud etiam in primis praestare arbitror debere historiam universalem, ut monstret majores mundi *in quoque genere* conversiones, atque adeo principia contineat historiae omnis.

Not. Legum quidem, artium & scientiarum universalem historiam scribere cepit GOGVET, cujus libri (*de l'origine des Loix, des Arts & des Sciences & de leurs progres chez les anciens peuples Par. 1758.*) etiam germanica prostat Interpretatio. Sed in Cyri aetate auctor substitit. De Commerciorum historia (Anglorum quidem in primis) ANDERSONVS scripsit, cujus pars quinta nuper in vernacula versione prodit: *historische und chronologische Geschichte des Handels von den ältesten bis auf jezige Zeiten.* In his aliisque libris, quamvis parvum historiae universalis *αἰώνιοις* contineantur, multa tamen utilia atque ad propositum pertinentia inveniri & colligi possunt.

§. 18.

Unde etiam excusari poterit illa librorum nostrorum consuetudo, quae facile vituperabilis videri possit, cum magno temporum intervallo in historia universali una fere narratione Molaica & priscais Iudaeorum libris nitantur. Solet enim

enim antiqua hebræorum historia e Mose & prophetis prope integra in universalem recipi, quæ, quamvis divina & fide omni digna sit, plurima tamen habet, angustis tum temporis tum provinciæ limitibus circumscripta, quæ de nostra, quam declaravimus, sententia ab universali historia abesse & poterant & debebant. Tamen hæc absque errore fieri existimo, quod religionis revelatæ origo atque evolutio intexta fatis populi Iudaici sit, quæ sane magnum est historiæ universalis objectum; deinde ob auctoritatem justam & divinam, qua apud nos valet scriptura sacra. Cum enim omnino deest historia universalis, quid tandem rectius atque utilius locum ejus occupabit, quam commemoratio earum rerum, quæ nobis divina fide servatæ sunt atque etiam nunc cum religione nostra maxime conjunctæ? Mōdo teneant hoc studiosi historiarum, se, dum Iudæorum fata judicesque legant, non universalem tractare historiam hætenus, ut populus iste universum terrarum orbi ea ætate rexit: sed universalem eo sensu, quod apud eum inveniantur semina aut principia veræ religionis, & Christianum quemcunque hominem pudere debeat, ea ignoravisse, quæ divina sapientia e prisco mundo nobis retulit.

§. 19.

Putem jam fatis de objecto historiæ universalis dictum a nobis esse. In tractationem ejus admittimus nonnisi ejusmodi res aut personas, quibus notabiles communesque effectæ sunt in aliquo genere univērsi mutationes; quam si parte aliqua breviorē reddidimus, alia tamen argumentum
 illius

illius non parum dilatavimus. Comprehendi enim ea optamus non res tantum civiles, sed & quæ moribus hominum, religioni, scientiis & artibus novam induerunt formam. Accedamus jam ad methodum. Ejus enim quanquam particulas quasdam jam subievimus, tamen restant alia, non omnino contemnenda.

§. 20.

Est autem methodi, disponere: quod fit tum universo tractationis ordine tum singularum partium prudenti divisione. Illum video vel syntheticum dici vel synchronisticum. Sed & syntheticum ajunt varios habere posse tractandi modos, Chronographicum, Technographicum, Geographicum, Ethnographicum. Nos, ut hæc mittamus, triplicem maxime methodum observavimus, qua historia universalis proponi solet. Prima est *chronologica*, qua omnis generis gesta, aut homines promiscue pro temporum ferie, in quæ inciderunt, recensentur, quam veteres fere sequi maluerunt: altera dici posset *Ethnographica*, qua præcipui cujusque ætatis populi eorumque fata minus interrupte enarrantur. Eam recentiores maxime auctores reliquis prætulerunt. Tertia denique *Synchronistica* est, qua populorum historia, columnis distincta, pro certis temporum periodis una tabula ante oculos proponitur. Ea inprimis probabilis debet esse his, qui universalem historiam adgregatum esse dicunt aut putant ex omnibus historiis specialibus. Certum est, unumquemque modum tum commoda sibi propria habere tum vero etiam incommoda, & suo quemque arbitrio in ea re facere posse.

Not. Ethnographicam methodum & exemplo & auctoritate inprimis commendavit Cæl. GATTERER in *Bibliotheca historica* Tom. I. p. 28.

D

qui

qui tamen difficultates, quibus & illa premittitur, non recitat. „Man
 „macht sich seit einiger Zeit den Plan (in der Universal - Historie)
 „meistens entweder nach gewissen Epoquen oder nach Nationen. Ich
 „nenne unter den Büchern der ersten Classe das Freyerische anstatt
 „aller. Ich kan mir nichts wider sinnigers vorstellen, als der Plan
 „dosselben ist. Die Geschichte, die ganz Zusammenhang seyn solle,
 „ist in lauter kleine abge sonderte Stücke zerschnitten. — Der unge-
 „zwungenste Plan einer Universal - Historie scheint der zu seyn, der
 „nach den Nationen d. i. also eingerichtet ist, daß man die Geschich-
 „te der Nationen einzeln nach einander erzehlet, und übrigens bey
 „jeder National - Geschichte die chronologische Ordnung beobachtet. Auf
 „diese Art haben PFENDORF, STRUV, und andere mehr Universal-
 „Historien geschrieben. Man wird leicht einsehen, daß auch wider
 „den Plan dieser Bücher noch sehr viel eingewender werden kann.
 „Sie tragen zwar die Geschichte einer jeden Nation unzerstückt vor,
 „allein sie vernachlässigen zugleich gänzlich die Regeln des Gleichzei-
 „tigen. „ Synchronisticam vero methodum maxime laudavit BERGE-
 RUS in *disputatione de historia universali per synchronismum tractanda*
 (Lips. 1728.) Prior illa divisio methodi in syntheticam & syn-
 chronisticam, e Clarissimi SCHLÖZERI l. c. sumta est §. 38. seq. p. 291.

§. 21.

Olim secundum *quatuor monarchias* tractata fuit *historia universalis*. Unde ista methodus provenerit atque invaluerit, nihil attinet dicere, cum jam ea uti desierimus. Illud certe inde discimus, a longo tempore præcipuorum populorum historiam pro filo historię universalis commodissimo habitam atque inde assumtam fuisse. Quod idem jam probatissimos nostrę ætatis auctores facere videmus, ut historia populi, quoque ævo principis, in universalis historię decursu quasi dominetur. Neque id supra improbavimus, sed qua cautione opus sit, [eodem] in loco quodammodo signifi-
 fica-

ficavimus: altera, ne de tali populo in historia nostra nisi ex maxime res, ea gesta exponantur, quibus cum reliquo universo communicaverit. Reliqua particulari aut speciali gentis historiae servanda erunt. Alteram autem cautionem nunc addimus, ut populus suo quisque ordine & loco in universalem historiam introducatur; protrahendus in scenam tum, ubi in celebritate historiae vivere atque cum auctoritate aut cum reliquis aut praeter ceteris agere coepit, memoria quasi seponendus simul atque amissa sua dignitate pristina aut omnino nihil egerit, aut parum in universum effecerit.

§. 22.

Disputatum est nuper de universis terrarum populis, quorum aut fata aut nomina certe ad nos pervenerunt, vicioque dari a quibusdam voluit historiae universali, si quem populum recensere omittat. Quod quam dubium videri queat, praemonuimus. Quemadmodum enim nihil eorum ad historiam universalem referri debet, quae ad formandum mutandumque terrarum orbem, quantum constat, nihil contulerunt, ita neque integrae gentes, quae in obscuro mundi angulo delituere, in ista locum requirere poterunt. Sed haec opinio inde profecta est, quod historia universalis aggregatum sit historiae populorum omnium: quanquam vix nuda gentium nomina nosse, misera fuerit historiae materia! Tamen si quis velit populorum seriem, catalogum, species, genealogias cum historia universali conjungere, non disputabimus contra. Illud autem etiam atque etiam rogabimus, ita facere velit, ut ne parva atque incerta gentium diversarum initia historiam universalem, i. e.

summos latissimeque patentes eventus interstrepant, quod foret contra præcepta historiæ bene enarrandæ. Igitur aut omnino in Geographiam vel Specialem populi historiam rejicienda erunt, aut familiæ & successiones gentium una alterave tabula simul semelque proponendæ & explanandæ.

§. 23.

De his cogitanti mihi in mentem venit hoc consilii, ut recenseantur uno quasi tenore & nexu, quoad ejus fieri possit, atque monumenta prodant, mutationes universi nobiliores atque ad populos terrarum pertinentes; quæ narratio ipsam universalem historiam constituat, prout declaravimus. Sed commodissime atque utilissime addentur subinde Synchronisticae tabulæ, ea significantes atque ad animum revocantes, quæ eodem tempore, apud diversas gentes, in diversis locis, denique ex diverso rerum genere acciderunt: non quod ea omnia ad historiam universalem, de sententia nostra, referenda sint proprie; sed quod ita adjuventur ii, qui communis historiæ capita distinctius & amplius cognoscere cupiunt. Qua ratione si qui, præsertim iterata diligentia, cum iis periodis, quæ ex specialibus populorum historiis incidunt, comparare volent; alterum sane historiæ genus altero mirifice illustrabitur, atque omnia etiam in memoria penitus infidebunt.

§. 24.

Dixi de *universo ordine*. Superest ut de *intervallis* temporum agamus. Et scimus quidem, nos ad eum locum pervenisse, de quo hoc nostro tempore acriter nec sine indignatione fuerit disputatum. Liceat, quid nobis videatur breviter, libere & modeste dicere.

Certa

Certa temporum intervalla aptasque periodos, uti in historica commentatione omni, ita in universali historia imprimis investigare & observare cum necessarium esse arbitramur, rum non valde difficile. Etenim si nulla est ars, scientia nulla, præsertim aliquanto amplior, quæ uno quasi halitu ita effundatur, ut ne in plura & sejuncta capita ejus tirocinia dividantur: Sane idem historiæ universali tanto liberalius concedendum erit, quod in ea incredibilis sit rerum multitudo atque varietas. Ea quidem, ut fit, delectat animum & suaviter afficit, sed per partes & per requiem quali conspecta & in mente collecta. Certe si quis per regna mundi iter faciat, ita ut locis majoribus, recreandi animi causa, diutius commoretur, voluptatem is inde capiet & fructum. Qui si uno cursu immensam illam viam facere velit, velut umbræ Imperia transvolabunt, certæ danda oblivioni, simul ac fessus & pertæsus itineris domum redierit. Sed tempora &, quæ in iis acciderunt, rerum Vicissitudines, quasi vastas provincias peragrat historiæ universalis Studiosus. Lapidés sunt, ad quos confideat viator; Epochas dico, quas observare adæo naturæ consentaneum est, ut omnis temporis auctores in eas omnem historiam diviserint.

§. 25.

Has easdem autem definiendi modus est in universum duplex; alter a temporum mensura sumtus, alter a casibus notatu dignioribus. Qui si a se æqualibus temporum spatii distarent, in observando tenendoque rerum ordine magnopere levaremur. Sed cum astrorum cursus cum rebus humanis ista ratione non consentiat, ut graviora quæque in lustra aut de-

cœnnia incidant, aliqua inde difficultas atque etiam controversia in definiendis Epochis orta est. Quidam enim cum observassent, ab ejusmodi temporum intervallis tractandæ historiæ vim quodammodo inferri, eum historiæ dividendæ modum repudiarunt. Molestiam omni tempore facessent memoriæ definiti isti annorum numeri, præsertim ubi aut majores sint aut copiosiores. Atque etiam illud fatendum erit, eos numeros parum ad philosophicam historiæ cognitionem conferre, quæ potius intelligentia nexus rerum metienda est. Quanquam autem accurata temporum annorumque determinatio, si omnino ita placeret, separari posset ab historiæ expositione; tamen in ea operæ pretium fuerit, nisi ad vanitatem, quod sæpe fit, abutamur hac arte.

§. 26.

Illud autem omnino statuimus, epochas, quas habet historia omnis, adeoque etiam universalis illa, non tam ab æqualibus temporum partibus, quam a rebus ipsis, i. e. a vicissitudinibus rerum nobilioribus sumendas esse. Nam, quæ ex priori genere repetuntur, res ipsas raro aut nunquam connectunt: deinde ista intervalla, quasi a priori determinata, gravissimas sæpe historias plane divellunt, quo nihil potest esse ineptius. At facilem ipsi memoriæ rerum feriem reddunt illæ, quæ a nexu formæ rerum pendent, quam annorum numeri adscripti paulo sunt difficiliores.

§. 27.

Qua in re quæsitum nuper est, aut suadebatur potius, ut numeri rotundi ad figendas epochas, quantum fieri possit, adhibeantur, ut facilis est conjectura, propterea quod memo-

memoria eos libentius observet, tutiusque teneat. Et quod hic de memoria vi admonetur, non omnino negare audeamus, quanquam subinde ea rotundis numeris similiter perturbari queat. Sed ista res incertam aut indefinitam facit partem aliquam historicæ enarrationis, quam habere possemus certam & accuratam: Faciliores tamen nos præbimus, ubi chronologia ipsa non admodum plana aut expedita est, ut priscorum populorum. Ceterum consultum non ducimus ea quasi celare, quæ cognita & undique definita esse sive novimus sive credimus, cum prima sit historicæ lex, omnia quam verissime atque accuratissime exponere. Neque nos quidem hanc licentiam dabimus compendiis historicarum. Existimamus enim in his libellis omnium minime ferri posse, quæ non exacte satis sint posita, præsertim cum juvenum memoria facile eas molestias toleret, aut sustineat, quas provecior ætas declinat. Tamen ne adversus bonum consilium morosi & difficiles esse videamur, forsan epocharum chronologia notari posset duplici modo: tum accurate & vere, tum vero etiam rotundo numero expressa; ut qui priorem computationem retinere nesciret, posteriori saltim inhæreret. Atque idem etiam de alio quodam præcepto admonitum volumus, quod vult, ut numeri minores fiant, adeoque millenarii & subinde etiam centenarii omitantur, quæ res obliviosos aut negligentes homines in magnos errores rapere posset.

Not. Ex his intelligent lectores, quibus cum cautionibus approbemus ea, quæ proposuit clar. SCHLÖZER *Ideal der Weltgeschichte* p. 261.

„Das gewöhnliche Mittel den Synchronismus zu erläutern wahren
„bis“

„bisher Zahlen. Man hielt dieses sogar für das einzige Mittel. Man
 „nahm dazu grosse Zahlen von Erschaffung der Welt an gerechnet.
 „Und endlich entstand der Schulbegriff, daß derjenige den Synchronis-
 „mism oder die Chronologie verstünde, der seinem Gedächtnisse
 „eine Menge solcher Zahlen aufgeladen hätte — Wirklich giebt es
 „viel Künsten, die Schrecken der Chronologie zu mindern, die so
 „manche von dem studio der Weltgeschichte wegscheuchen; ich wählte
 „Zahlen aber kleine und leichte Zahlen: ich brauche gar keine Zab-
 „len, sondern beschleiche das Gedächtniß durch Realzusammenhang
 „und durch Vergleichung, daß es auch ohne Vorsatz den Synchronism
 „behalt.“ Hæc comparantur cum disputatione viri doct. adversus
 Rev. HERDERVM, zveeter Theil pag. 290. seq.

§. 28.

Declaravimus, quæ nobis de historia universali idea fe-
 deat, qualis methodus placeat: non id operam dantes, ut
 quid nove dicamus, sed ne quid arroganter. Sunt quidem
 multo plura historiæ universalis vel docendæ vel discendæ
 præcepta: quæ si hic non inveneris, lector, scias, nos
 jam de his unice cogitasse, sententiamque nostram voluisse
 moderate dicere, quæ nuper non sine animorum exacer-
 batione inter doctos viros disputata sunt.

Errata.

pag. 3, 4. pro: qua l. quæ. pag. 6, 14. pro: scientiam l. sententiam.
 pag. 18, 22. pro: reddebat l. reddebat.

Na 40.
gu

ULB Halle 3
002 184 532

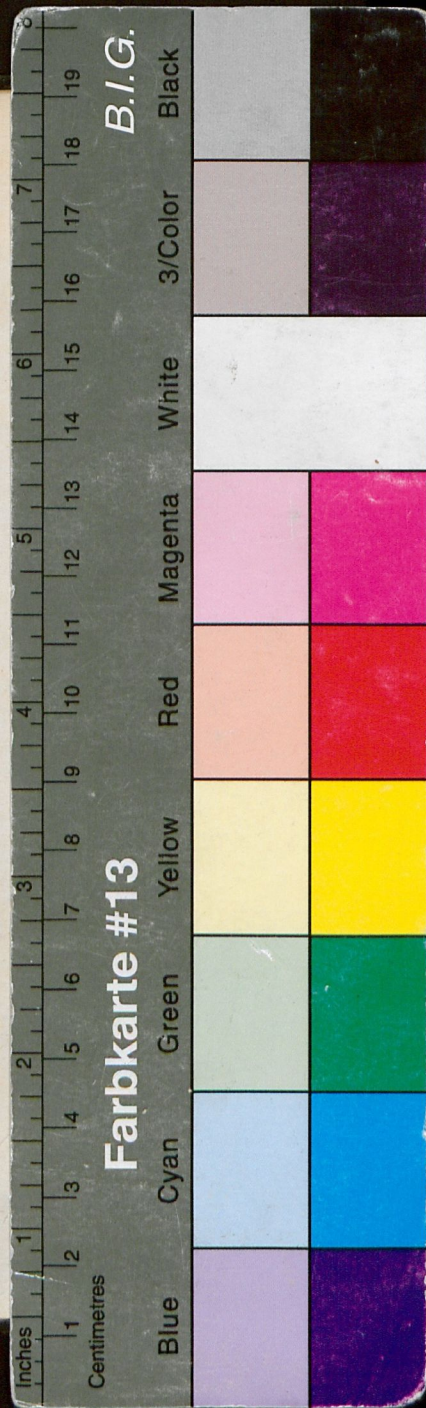
sb

VD 78

MC

9

DE
HISTORIAE VNIVERSALIS
IDEA ET METHODO

AVSPICE DEO
RECTORE VNIVERSITATIS EBERHARDINÆ CAROLINÆ
MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO AC POTENTISSIMO DVCE AC DOMINO

D O M I N O

C A R O L O

DVCE WVRTEMBERGIÆ ET TECCIÆ REGNANTE
Rel. Rel.

AMPLISSIMI SENATVS CONSENSV
PRO LOCO IN PHILOSOPHICA FACVLTATE
RITE OCCVPANDO

DIE JVL. MDCCLXXVII
DISPV TABIT

CHRISTIAN FRIEDER. ROESLER,
PHILOS. MAG. PROFESSOR HISTOR. PVBL. ORD.
RESPONDENTE

IACOB. CHRISTOPH. LUDOV. VISCHER,
Vayhingens,

MAGISTERII PHILOSOPHICI CANDIDATO ET SERENISSIMI
STIPENDIARIO.

TUBINGÆ
LITTERIS SCHRAMMIANIS.

